

DE DOMPHOORN

TIJDSCHRIFT VAN NATUUR- EN VOGELWACHT DE VIJFHEERENLANDEN

NR.: 3

59e jaargang SEPTEMBER 2025

DE DOMPHOORN

Driemaandelijkse uitgave van
Natuur- en Vogelwacht
De Vijfheerenlanden

Nr. 3 59e jaargang SEPTEMBER 2025

Redactie:

Dhr. D. Kerkhof,
Vianen

Mevr. M. van Koevorden,
Meerkerk

Mevr. J. Lemcke,
Schoonrewoerd

Redactieadres:

dkerkhof@xs4all.nl
06-51042553

Website-beheerder:

henklooij@ziggo.nl
06-19148032

Sponsors:

Autobedrijf Van Zessen
Lexmond

Van de Scheur Logistiek
Vianen

Case Electronics
Arkel

Bankrekeningnummer:

NL 57 RABO 0301 9643 94

Nieuwe leden kunnen zich aanmelden door het ingevulde aanmeldingsformulier te sturen naar de ledenadministratie via ons adres: Overboeicop 15, 4145 NN Schoonrewoerd of dit, tijdens openingsuren, af te geven in ons verenigingsgebouw De Schaapskooi. Aanmelden kan ook via onze website www.natuurcentrum5hl.nl

Adreswijzigingen en opzeggingen dienen schriftelijk kenbaar gemaakt te worden aan de ledenadministratie via ons postadres, hierboven vermeld, of via het e-mailadres: info@natuurcentrum5hl.nl

Het verenigingsjaar is gelijk aan het kalenderjaar. Eventuele opzeggingen dienen uiterlijk 1 november voorafgaand aan het beoogde jaar bij de ledenadministratie gemeld te worden.

De contributie bedraagt minimaal:

- voor jeugdleden tot 16 jaar	€ 7,50
- voor leden	€ 20,00

Uiterste inleverdata kopij Dompfoorn bij de redactie

voorjaarsnummer	20 februari
zomernummer	20 mei
herfstnummer	20 augustus
winternummer	20 november

Aanwijzingen voor auteurs

De Dompchoorn is bedoeld voor verenigings- en werkgroepnieuws, excursieverslagen en artikelen over natuur en landschap en het beheer en behoud daarvan. De nadruk ligt sterk op De Vijfheerenlanden.

Teksten graag als platte tekst aanleveren in een gangbaar tekstprogramma, zoals Word. Bijschriften bij foto's en tabellen liefst aan het eind van de tekst plaatsen; in de tekst zelf alleen de nummers van foto's en tabellen vermelden op de gewenste plek. Tabellen bij voorkeur los aanleveren als Excelbestand.

Foto's moeten van goede kwaliteit zijn en los (dus niet in de tekst) aangeleverd worden in hoge resolutie: 300 dpi. In byte: 1-4 MB.

De redactie kan een artikel inkorten of formuleringen wijzigen t.b.v. de leesbaarheid.

INHOUDSOPGAVE

02	Van de bestuursstafel
02	Grote schoonmaak op 10 oktober
03	Workshop naaldviltten in De Schaapskooi
03	Ook dit jaar weer mooie presentatieavonden
10	Vogelexcursie 8 op 24 mei 2025
12	Verslag inspectie nestkasten in 2025
16	Stoïcijnse kerkuiltjes geringd
20	Activiteitenpagina
21	Open Dag 2025
22	Pagina voor de jeugd
23	Natuur en de invloed van kunstlicht
24	Verslag excursie Texel 9 t/m 16 mei 2025
28	In memoriam Bart de Groot (1943-2025)
30	In memoriam Bas Bikker (1935-2025)
30	Rectificatie
31	Verslag excursie Drenthe 20-22 juni 2025
38	Een korte historie van de Lek

Voorzijde omslag: Rien de Keijzer maakt in het buitengebied bij Everdingen een steenuilenkast schoon. Er hadden geen steenuilen in gebroed, wel zat er een oud honingbijennest in.

Openingstijden van Natuurcentrum De Schaapskooi:

Op donderdag: 19.00 – 23.00 uur

Op zaterdag: 13.00 – 16.00 uur

Op zondag: 13.00 – 16.00 uur (in de periode mei t/m september, maar: check de website)

Kijk voor de laatste berichten op onze website: www.natuurcentrum5hl.nl

VAN DE BESTUURSTAFEL

De afgelopen periode hebben we helaas afscheid moeten nemen van twee prominente leden die allebei op hun wijze een grote bijdrage hebben geleverd aan de opbouw en instandhouding van onze Natuur- en Vogelwacht. Bas Bikker en Bart de Groot. U leest over deze twee leden verderop in dit nummer een In Memoriam.

Afscheid nemen doet pijn en het maakt maar weer eens duidelijk dat ons ledenbestand en zeker ook ons vrijwilligersbestand aan het vergrijzen is. Hierbij dan ook een oproep aan al onze oudere leden om dit nummer en onze vereniging ook onder de aandacht te brengen van uw kinderen en wellicht kleinkinderen. We doen zo veel leuke activiteiten. Geef ze bijvoorbeeld een lidmaatschap cadeau!

In dit kader zijn we dan ook heel blij dat de bestuurstafel verrijkt is met drie nieuwe gezichten. Boudewijn en Carin Chorus en Mariëtte van Koe-

vorden schuiven de komende maanden bij ons aan om nader kennis te maken met het bestuurswerk binnen de vereniging.

Op het moment dat u dit leest zit waarschijnlijk het plukseizoen van appels en peren er weer groten-deels op. We doen dit steeds meer samen met de Stichting Heerlijkheid Vijfheerenlanden, met wie we ook het plukseizoen zijn gestart middels een zeer geslaagde kick-off. Over de opbrengst kan ik op het moment van schrijven niet veel zeggen, maar de oogst belooft zeer goed te zijn.

In de herfst- en wintermaanden start het presentatie-seizoen weer. Kom gerust eens langs en luister naar de altijd boeiende onderwerpen. De toegang is gratis. Of neem deel aan een excursie. U bent van harte welkom!

Frans Broekhof, voorzitter

GROTE SCHOONMAAK OP 10 OKTOBER

Iedere eerste vrijdag van de maand is er een klein groepje vrijwilligers actief die de Schaapskooi schoon houden.

Maar nu willen we een keer **grote schoonmaak** houden en dan zijn er veel mensen nodig die een handje helpen. Want vele handen maken licht werk. Dit is gepland op vrijdag 10 oktober 2025.

Wilt u ook een dag of een dagdeel mee-helpen, meld u dan aan bij:

artevers@hotmail.com of per telefoon op 06-23307643.

Geef dan aan of u een hele dag of een morgen/middag komt.

Graag aanmelden vóór 10 oktober. Voor de lunch wordt gezorgd.

Met groet,
Teunie Versluis

WORKSHOP NAALDVILTEN IN DE SCHAAPSKOOI

Op donderdagavond 16 oktober om 19:30 uur en op zaterdagmiddag 25 oktober om 13:30 uur wordt er een workshop **Naaldvilt** gehouden. U kunt een vogel naar keuze maken.

De kosten voor deze workshop zijn € 29,50 per persoon. Dit is inclusief een drankje en iets lekkers.

U kunt met deze workshop al kennismaken tijdens de Open Dag op zaterdag 27 september.

Aanmelden kunt u via:
info@atelierdeknopendoos.nl
of via tel: 06-13939486.

Ook zullen er aanmeldingsformulieren liggen tijdens de Open Dag.

OOK DIT JAAR WEER MOOIE PRESENTATIEAVONDEN

Het is ook dit jaar weer gelukt om een leuk en afwisselend programma samen te stellen.

Deze keer beginnen we hopelijk weer met een volle zaal want we hebben dan oud-boswachter Jacques van der Neut. Hij heeft op mijn verzoek voor ons een goede, zeer afwisselende presentatie samengesteld. Tenminste, dat heeft hij mij beloofd. Jacques was een van de makers van de succesvolle bioscoopfilm over de Biesbosch. Hij is een bekende van 'de Schaapskooi' en trekt altijd veel publiek.

Kjell Nilsen ging op botanische expeditie in Armenië met mooie landschapsfoto's, grassen en zeggen, veel vlinders, insecten, bloemen en zelfs een salamander.

In november hebben we Albert Vliegthart. Hij werkt voor de Vlinderstichting. Tevens is hij reis-leider en natuurfotograaf. Hij toont foto's van vlinders en libellen in Turkije, met daarbij een zeer interessant verhaal.

Hans de Braal is ondertussen een vaste presentator in het eerste deel van het seizoen. Deze keer gaat het over 'wandelen in Noord-Portugal en Noord-Griekenland'. Hij heeft opnieuw mooie foto's en een mooi verhaal.

In december hebben we Jan Tuin, die in 2023 een presentatie gaf over paddenstoelen in het Kralingsebos. Hierbij zag je de paddenstoelsoorten in alle levensstadia. Deze keer worden het paddenstoelen in het Drents-Friese Wold.

Als laatste komt Fred de Gier met 'Natuurlijk (!) Schotland'. Fred is een geoloog en natuurfotograaf van het Natuur Fotografen Gilde. Dit is een club van fotografen, waar je aan een soort toelatingseis moet voldoen, dus zijn de plaatjes geweldig. Schotland is zijn favoriete land vanwege de ruigte en de mooie natuur waarbij de diverse gesteenten zijn grote interesse hebben. Deze presentatie heeft hij ook gegeven in het Museon Omniversum met 250 zitplaatsen en deze was volledig uitverkocht. Geologie hebben we zelden en ik ben blij dat we dat onderwerp eens kunnen laten zien. Er komt natuurlijk ook wat flora en fauna langs.

Hopelijk kan iedereen weer genieten van mooie presentaties, plaatjes en gezellige avonden met als bonus (als je geluk hebt) leuke prijzen.

Teus van Ravesteijn

Wilde planten komen uiteraard niet uitsluitend voor in nationale parken of afgesloten natuurgebieden. Veel soorten zijn ook in onze dagelijkse woon- en leefomgeving te vinden. Dankzij de tomeloze inzet van wijlen Prof. Piet Zonderwijk is er op het gebied van bermbeheer het nodige veranderd. Fluitenkruid, gele morgenster, gewone berenklauw en margriet bloeien er nu naar hartenlust. Sommige organisaties passen bij het beheer sinusmaaien toe, waarbij niet in één keer al het gewas wordt gemaaid, hetgeen goed uitpakt voor veel insecten. De populariteit van bermen in de stad kent zelfs zo'n eigen plantenleven dat vooral Ton Denters, stadsecoloog in Amsterdam, pleitte voor een veertiende floradistrict: het urbane of stadsdistrict. In de stad komt immers een groot aantal kenmerkende soorten voor die alleen groeien in de omgeving van mensen, vaak zelfs alleen op hun bouwsels. Stadsgrachten, kade- en werfmuren zijn geliefde locaties voor verschillende soorten planten zoals klein glaskruid, gele helmbloem en steenbreek- en tongvaren. Bevers voelen zich in stadsparken trouwens ook opperbest en tegenwoordig is de stad ook een toevluchtsoord voor broedende kleine mantelmeeuwen en scholeksters. Zelfs de visdief broedt op platte daken van scholen en ziekenhuizen. Normaal gesproken behoort de visdief tot de kustbroedvogels. Het broeden op daken biedt wel voordelen, je hebt er niets te maken met hoge waterstanden en je bent er onbereikbaar voor predatoren zoals de vos.

Op donderdag 9 oktober 2025 komt Jacques van der Neut hierover vertellen en uiteraard zal hij als oud-boswachter van Staatsbosbeheer, ook ingaan op de floristische waarde van diverse graslandpolders in de Biesbosch. Natuurlijk komen de visarend en de zeearend daarbij ook aan bod en natuurlijk ook de film over de Biesbosch, die een groot succes is.

23 oktober - Botanische expeditie Armenië

Kjell Nilsen

In juni 2016 en juli 2018 heb ik deelgenomen aan internationale botanische expedities in Armenië. Het doel van de reis was met name te onderzoeken welke zeggen (Carex) in dit land voorkomen. De expeditie stond onder leiding van Jacob Koopman, Carex-specialist en auteur van het boek Carex Europaea. Verder was er begeleiding door leden van de Botanische Faculteit van de Universiteit van Jerevan.

Hoewel de nadruk op zeggen lag heb ik onderweg natuurlijk naar van alles wat mijn interesse trok gekeken, zoals onder andere planten, vogels en insecten. Armenië is een bergachtig land in de Kaukasus waarbij 90% van het land boven de 1000

m hoogte ligt. Deze presentatie is te zien als een reisverslag door het land waarbij ik ook enkele culturele aspecten zal toelichten.

Mijn naam is Kjell Nilsen en ik ben 65 jaar. Ik ben mijn hele leven al geïnteresseerd in de natuur. Het begon met vogels en planten maar later zijn daar ook de insecten, paddenstoelen en (korst)mossen bijgekomen. Als het even mogelijk is ben ik elk weekend wel ergens in een mooi natuurgebied te vinden. Ik probeer ook altijd vast te leggen wat ik zie.

Armenië heb ik ervaren als een ongerept land met een verrassend veelzijdige natuur.

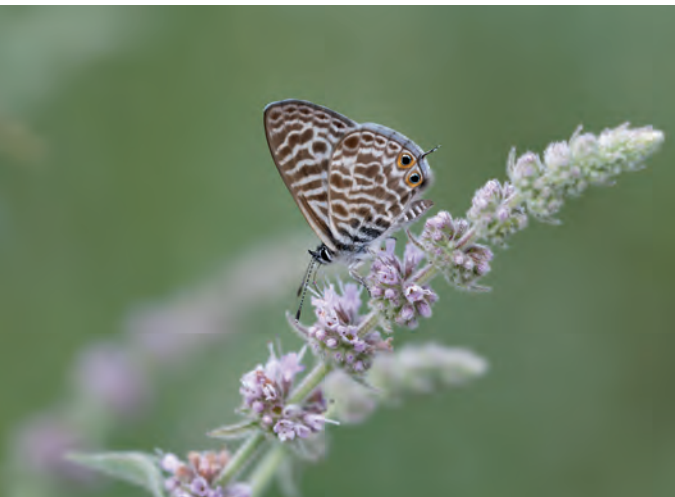
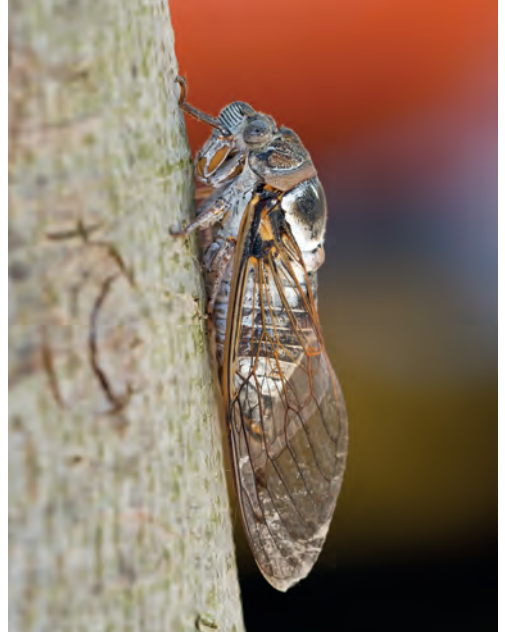

Albert Vliegenthart is naast zijn werk bij De Vlinderstichting enthousiast natuurliefhebber, fotograaf en reisleader. In de laatste functie bezocht hij meerdere locaties in Turkije. Vanavond neemt hij ons mee naar dit boeiende land met zijn prachtige natuur en bespreekt de landschappen, cultuur en natuurlijk de enorme soortendiversiteit. We reizen van de kust tot in de bergen en genieten van vele bijzondere soorten. Natuurlijk spelen vlinders en libellen de hoofdrol (hij werkt tenslotte voor De Vlinderstichting). Het land kent meer dan 380 soorten dagvlinders, waarvan een groot deel niet in Noordwest-Europa voorkomt. Erg bijzonder zijn de massale drinkgezelschappen. Turkije kent ook bijzonder fraaie libellen zoals de vele rombouten en zonnewijzers. Vogels en planten komen natuurlijk ook aan bod, maar de fantastische foto's van de libellen en vlinders en het mooie verhaal zijn erg boeiend. Het belooft een fraaie reis te worden door een land waar de meesten van ons nauwelijks of niet komen. Hier de mogelijkheid om er toch lekker van te genieten.

Hans de Braal neemt ons mee naar het noorden van Portugal en het noorden van Griekenland, met name de Zachoriastreek. Portugal en Griekenland staan bekend om hun zonnige stranden. Maar behalve dat is er ook veel te zien als je oog hebt voor de natuur. Noord-Griekenland en Noord-Portugal staan niet bovenaan de bucketlist van de doorsnee toerist, maar ze hebben toch veel te bieden. Allereerst zijn het ook in het hoogseizoen redelijk rustige bestemmingen. Daarnaast zijn het fantastische wandelgebieden met soms adembenemende landschappen. Verder zijn er veel vogels, insecten zoals vlinders en libellen, reptielen en planten te zien.

Hans de Braal fotografeert graag in de natuur in zijn schaarse vrije tijd. Het komt erop neer dat hij vooral tijdens de vakanties fotografeert, maar dan kan hij zich er ook helemaal in uitleven. Landschappen, vogels, bloemen en insecten hebben zijn warme fotografische belangstelling. Fotograferen doet Hans niet alleen in het buitenland, want ook in Nederland valt er genoeg te fotograferen.

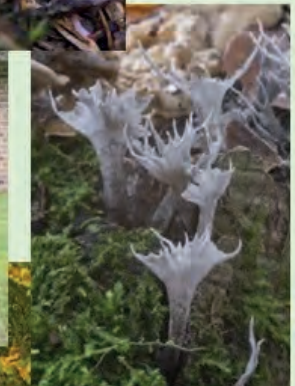
4 december - Paddenstoelen in het Drents-Friese Wold Jan Tuin

Even voorstellen: Ik ben Jan Tuin, geboren 13-05-1946. Ik ben ruim 33 jaar als fotograaf in het Erasmus MC (Voorheen Dijkzigt Ziekenhuis) werkzaam geweest.

Ik ben lid van Natuurvereniging Eiland IJsselmonde en van de vogelwerkgroep en paddenstoelenwerkgroep van deze vereniging. Deze paddenstoelenwerkgroep bestaat inmiddels 10 jaar.

Deze presentatie gaat over paddenstoelen en bezienswaardigheden rond het dorpje Boijl dat ligt op de grens met Drenthe en Friesland beneden Appelscha en bij het natuurgebied het Drents Friese Wold. De plaatjes van paddenstoelen worden met andersoortige plaatjes afgewisseld uit dit prachtige gebied waar we drie jaar een korte vakantie hebben beleefd. Er komen bijvoorbeeld kraanvogels en reeën aan bod en veel andere interessante zaken.

(Jan Tuin heeft 2 jaar geleden een prachtige presentatie gegeven, over "paddenstoelen in het Kralingebos". Hierbij liet hij de paddenstoelen in elke levensfase zien, dat was erg interessant.)

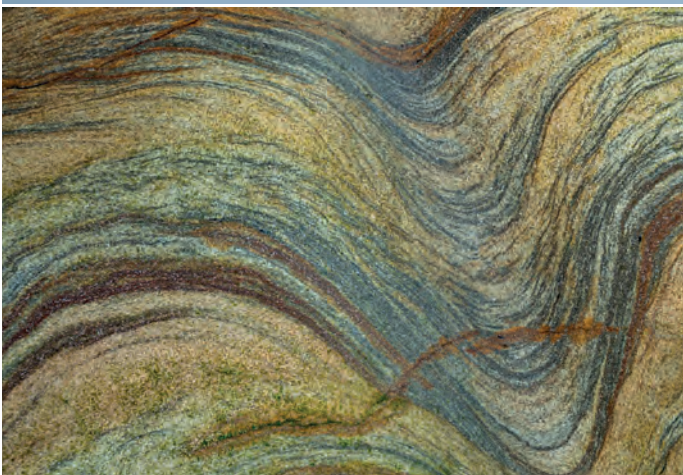

18 december - Natuurlijk (!) Schotland

Fred de Gier

Vraag Fred de Gier wat zijn favoriete reisdoel in Europa is en hij zal antwoorden: Natuurlijk Schotland. Schotland heeft namelijk zowel geologisch als landschappelijk heel veel te bieden voor een geoloog/natuurfotograaf. Zo vind je er de oudste gesteentes van Europa en is het landschap gemodelleerd door de verschillende ijstijden. Het ruige landschap met de vele meren en het vaak

spannende weer heeft geleid tot vele mythes en sages. En de sfeer van weleer is nog steeds voelbaar bij het aanschouwen van de ruïnes van kastelen en kerken. Fred neemt u aan de hand van prachtige beelden mee in een reis door de verschillende landschappen, doorspekt met geologie en enthousiast gebracht met de nodige humor.

Fotografen spelen ook vaak verstoppertje. Soms zien ze dan dingen die ze misschien liever niet gezien hadden... Hille de Bruin stuurde twee recente foto's, gemaakt langs de Linge. Op de foto hierboven verlaat een jonge zwarte stern het vlotje met een vlinder (huismoeder?) in de snavel.

VOGELEXCURSIE 8 OP 24 MEI 2025

Deel 1. Rondje Koornwaard langs de Linge van 6.00-9.00 uur

Vogels spelen verstoppertje...

Het is een bewolkte dag met aanwakkerende wind. De omstandigheden zijn niet ideaal en dat blijkt wel: veel vogels houden zich verborgen.

Een jonge Kievit op een open stuk grasland denkt daar anders over. Hij is immers nestvlieder en moet in z'n eigen maaltje voorzien. Een ouder houdt de puber op een afstandje in de gaten. De broedtijd voor deze Kievit zit erop. In de boomkruinen vliegen wat staartmeesjes heen en weer. Ze gaan er vaak als gezinnetje gezellig op uit. Tussen de hoge brandnetels en slierten kleeftkruid banen we ons een weg naar de dijk. Een ree aan de overzijde kiest het hazenpad. De verwachtingen aan de overzijde zijn hoger gespannen. Hier gaan we vast de gekraagde roodstaart zien en wie weet de zomertortel!

We horen 'm wel, maar we zien 'm niet. De gekraagde roodstaart zit vast diep in de kraag gedoken. De vele blaadjes aan de bomen in deze tijd van het jaar helpen ook niet mee. Dan ineens, een vreemd geluid. Het blijkt afkomstig van de water-ral. Hij zit vlakbij, aan de overkant van het slootje, in het riet, maar hoe lang we ook kijken, we zien 'm niet. Ook Cetti's zanger, boomkruiper, winterkoning en tijaftaf laten zich slechts horen. Zelfs de koekoek speelt verstoppertje. Langs de hele route horen we hem roepen, maar betrappen doen we hem pas als we het pontje aflopen.

De grote bonte specht is vandaag niet aan de klus, geen hamer- of boorgeluiden, maar een luid gekaker komt uit het bos. Een groene specht verbergt

zich achter een dode tak, we zien geen kleuren, alleen een beige buikje. Ook de groenling in de top is niet groen of goud, maar grijs. Net als de kleur van de lucht. Er wordt regen verwacht, eindelijk! Voor de boer die pal naast ons gaat gieren, is dat goud. Voor de vogels ook, dan komt hun maaltje regenwormen wat dichterbij het oppervlak. Toch lukt het vader merel nu nog steeds uit de droge grond wormpjes aan te bieden aan zijn kind. We zien ze samen in het gras rondscharrelen, het jong met z'n gele bekje wijd open. Is het buikje vol, dan vliegen ze weer terug over de sloot en gaan gezellig naast elkaar op een tak zitten uitbuiken en ons gadeslaan.

De telescoop wordt opgesteld richting de bomen-groep waar Chris op 1 mei de zomertortel heeft gezien. Meestal wordt hij hooguit een paar dagen op deze plek waargenomen, maar wie weet verrast hij ons vandaag en verwarmt de aanblik dit groepje koukleumen. Een spotvogel drijft de spot met ons. Zelfs de gierzwaluwen nemen ons in de maling. Ze hebben niets met gier te maken en familie van de zwaluw zijn ze ook al niet. Net als de distel die we hier zien - kale jonker - verre van kaal is.

Boven de vlotjes in de Linge vliegen enkele zwarte sterns rond, de vlotjes zelf zijn niet zichtbaar. Langs de Koornwaardplas lopen we terug. Op de plas zwemt een fuut met haar gestreepte jong diep verborgen tussen de hoog, als een kraag, opgezette vleugels. Op de Linge, naast ons, horen we de geluiden van roeiers, onzichtbaar achter de hoge rietkraag. Ook de ijsvogel komt niet uit z'n beschutte plekje in de oeverwand om nog wat kleur te geven aan de dag.

Mariëtte van Koevorden

Op deze foto is een watergolf te zien. Een snoek heeft sterntje én vlinder opgeslokt... Ook snoeken moeten eten.

Deel 2. Wouw, wat een roofvogels...

Na de vroege excursie bij Heukelum gaan sommigen naar huis. Anderen verzamelen zich in Kedichem voor de wandeling door polder De Eng. Ook Daan van der Vliet wordt ingevlogen. Hij wil graag met ons mee lopen. Daan is verkozen tot 'Jonge Vogelaar van het Jaar 2025' en staat juist vandaag paginagroot in het AD.

Dit keer gaan we eerst naar de camping en daar de uiterwaard in. Onderweg meldt zich al een ijsvogel en loopt er een eenzame kluut te 'schoffelen'. Op de kade zijn de oren gespitst op eventueel een zomertortel. De duiven die gespot worden blijken niet in aanmerking te komen voor deze erenaam. De rietvogels zijn druk met andere zaken en hebben geen tijd meer om te gaan zitten zingen. De rietgors maakt een uitzondering, evenals enkele kneuen. Zo komen we bij de zwarte sterns, er blijken toch zeven paartjes te nestelen, dat belooft nog wat. Een sperwer scheert langs de bomen. Even later ook een grotere roofvogel, een buizerd. Verschillende kleine bruine vogeltjes komen langs, wat zijn ze druk. Dan hoog in de lucht merkt een cursist een grote roofvogel op.....via de verrekijker zien we een grote witte eindband op de staart. De zeearend! Waarschijnlijk afkomstig uit de eendenkooi bij Gellicum, dat is maar enkele kilometers oostelijk hier vandaan.

Langs de kade valt een paardenstaart op. Geen lidrus, geen heermoes, maar de reuzenpaardenstaart, een zeldzame soort die hier een flinke plek inneemt. We gaan maar niet onderzoeken of het één exemplaar is, met de wortels aan elkaar verbonden. Dan komen we weer bij de Lingedijk en kijken nog even naar een stel kneuen met jongen. Ook een vrouwtje zwartkop laat zich zien. Onderweg werden ook nog gekraagde roodstaarten met enkele jongen gezien. We lopen terug langs de dijk naar het dorp, waar de auto's staan. Daar

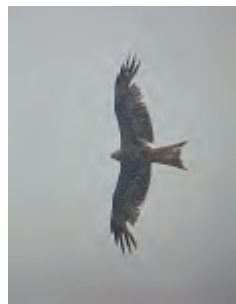
spot Daan een wouw, heel hoog in de lucht, is het een rode of een zwarte? De foto geeft geen duidelijkheid, dan moet de computer thuis uitsluitsel geven.*)

Dan gaan we weer uiteen. Dit is waarschijnlijk de laatste excursie van deze vogelcursus. De Biesboschexcursie die op 7 juni nog gepland staat, gaat niet door i.v.m. een triatlon met wegafzettingen. Mogelijk gaan we nog een keer naar de Everdinger Waarden die ochtend. Daar komt dan tijdje een mailtje over.

Het broedseizoen is inmiddels vergesloven, de vogels gaan minder zingen. Het was een heel intensief vogelvoorjaar met enthousiaste cursisten, die aangeven veel geleerd te hebben en zeker verder willen gaan met onze gemeenschappelijke hobby. En wat heeft onze streek dan veel te bieden. Daar hoeven wij niet voor te gaan vliegen, de vogels vliegen naar de Vijfheerenlanden.

Daan gaat nog even mee naar de zeearenden bij Gellicum. De beide jongen liggen plat in het nest. Na enkele minuten is daar opeens één van de ouders met prooi. Daar komen ze voor uit de veren en krijgen hapklare blokjes toegediend. Als de oudervogel het nest weer verlaten heeft, spelen de jongen nog met de veren en de ganzenbotjes. Mooi te zien, en zo is dit vogelverhaaltje uit.

Chris Kramer

**) Deze wouw had de vleugels en staart van een rode wouw. En vijf handpennen als een rode wouw. Maar heel weinig wit bij de vleugelpunt wat dan weer naar een zwarte wouw wijst. Dus, zeg het maar...*

VERSLAG INSPECTIE NESTKASTEN 2025

Chris Kramer

Bosuilen, 15 april 2025

Dit rondje levert altijd de minste waarnemingen op. Terwijl de bosuil landelijk gezien de meeste broedparen heeft. De bosuil geeft duidelijk de voorkeur aan natuurlijke holtes in bomen, onze nestkasten blijven echt tweede keus. Van de acht gecontroleerde nestkasten waren er drie bezet door hollen-duiven. Vier stuks waren onbezet. In één nestkast troffen we 3 jongen, en andere bosuil bleef zitten op het nest, dus konden we geen jongen noteren. Inmiddels op 2 juni nog eens gekeken. Toen bleek de nestkast leeg, de 1 of meer jongen waren al uitgevlogen. Verder weten we van twee broedgevalen in holle fruitbomen. Maar op allerlei plekken werden roepende bosuilen gemeld in het voorjaar.

Steenuilen en torenvalken, 2 juni 2025

Hoog tijd voor een rondje nestkasten in onze VHL. Om half negen gaan we op pad met de bus. Vooral de steenuilen zullen de aandacht krijgen en als het zo uitkomt ook de torenvalken en de kerkuilen. We gaan eerst de A-locaties langs, de adressen waar vorig jaar met succes gebroed is. Steenuilen zijn heel plaatstrouw. De mensen die hen op hun erf hebben zijn er meestal heel content mee. Voor ons is het steeds wel afwachten, of er veranderingen zijn qua bewoners. Bij het eerste adres is de oude boerderij afgebroken, er komt nieuwbouw. De nieuwe eigenaar heeft tijdelijk een unit geplaatst. Gelukkig staat de oude perenboom er nog, en de steenuilenkast zit er nog in. Er is niemand thuis, we nemen de vrijheid om te gaan kijken. We treffen 1 jonge steenuil aan, 1 ei en 1 ouder. Dat is mooi.

Inspectie van een steenuilenkast in een boomgaard.

We schrijven een briefje over ons bezoek en stoppen dat in de brievenbus. Op het volgende adres aan de Diefdijk is het weer raak, 2 jongen en 1 oude. Dan naar het adres aan de Wiel, deze kast hangt er al jaren... ook nu geen sporen van steenuilen. We maken de kast schoon en noteren dat. Wel ontdekken we een jonge bosuil onder een fruitboom. Precies dáárvoor zijn die hele oude fruitbomen zeer geschikt. Dan rijden we naar Acquoy, een geliefd adres. Enkele jaren geleden speelde zich hier een drama af... een steenmarter doodde de jonkies. Daarna werd er door ons een marterproof nestkast geplaatst en sindsdien gaan het weer voorspoedig. Nu treffen we 2 jongen en 1 oude vogel aan. De vrouw des huizes volgde enkele jaren geleden de vogelcursus.

Dit jaar doet de man mee. Hij is gegrepen door het vogelvirus en dat komt mooi uit, nu zijn pensioenen aanstaande is. We vervolgen de tour naar een boerderij. Daar hangen twee nestkasten, links en rechts in een schuur. Vorig jaar werd er in de linker gebroed, daar kijken we eerst en ja hoor, 3 mooie jongen.

We rijden vervolgens naar een hele mooie locatie, daar hebben we altijd succes. Maar van het jaar is het een tegenvaller. Volgens de eigenaar is alles weg, er liggen alleen nog wat braakballen. Oorzaak onbekend. Dan gaan we naar Hoogeind. Vorig jaar, na jaren eindelijk een broedgeval, we zijn benieuwd. Teleurstelling, niets te vinden. Het is een oude nestkast... we hebben een gerenoveerd exemplaar in de bus en besluiten die meteen op te hangen. De oude moet een nieuw dak, dan kunnen we hem elders herplaatsen. Hopelijk hebben de steenuiltjes voor dit jaar een knotwilg in gebruik genomen en komen ze weer terug op hun vertrouwde stekkie. Dan rijden we naar Leerbroek, De kast daar vertoonde ook gebreken. Het was ons plan om deze kast vandaag te vervangen, maar het nieuwe exemplaar hebben we al bij het vorige adres opgehangen. De knotwilg is van de winter geknot en de kast zit zo in het zicht... dat belooft niet veel. We vergissen ons! Er zitten 3 grote jongen in. Gelukkig is het de laatste weken vrij koel weer en hopelijk blijft dat nog zo. Dan kunnen ze zonder hittestress opgroeien. En de kast hopen bij

Een steenuilenkast krijgt een opknabbeurt.

de wintercheck te vervangen. Dan gaan we richting Zijderveld. Daar hadden we vorig jaar twee succesvolle broedgevallen. Nu, een dubbele teleurstelling: geen van beide een broedgeval. Oorzaken weten we niet.

Iets verderop is een nieuwe eigenaar/bewoner gekomen.... alle bomen zijn weg, de steenuilenkast dus ook. De kerkuilenkast mag blijven hangen in de open schuur, dat valt weer mee. Op de Kanaaldijk en aan de Huibertweg vinden we gelukkig nog drie bezette nesten, één met 3 en één met 2 jongen. De eerste is een kast die er één jaar hangt en meteen succes heeft. Een derde locatie blijkt ook dit jaar bewoond door een paartje koolmezen, ook leuk toch, vandaar drie bezet.

Het totaal aantal uilskuikens (16) valt tegen, waarschijnlijk weinig muizen in de aanbidding. We hopen dat ze allemaal groot mogen worden en lang zullen leven.

Zo is de dag al weer ver gevorderd. Ook doordat we meteen de kerkuil- en torenvalkenkasten die we tegenkwamen controleerden, zijn we niet helemaal klaar gekomen met de steenuiltjes. Dan doen we die de volgende week.

En tenslotte: bij de kerkuilenkasten vonden we in één kast al 3 grote jongen en in één kast een tweetal volwassen exemplaren, die hopelijk nog gaan broeden dit seizoen. Kerkuilen zijn meestal de laatsten die beginnen. En bij de torenvalken von-

Twee jonge bosuilen. Foto Jan Horde.

den we toch al op drie locaties jongen. En wat de zwarte sterns bij polder De Eng, Kedichem, betreft, er zijn 7 broedparen, die of nog broeden of al jong hebben.

Steenuilten, 12 juni 2025

Donderdagmiddag 12 juni spreken we af om de controles van de steenuilten te vervolgen. Dit keer doen we vooral de omgeving Hagestein-Everdingen. We weten dat er vorig jaar enkele broedgevallen zijn verdwenen door diverse oorzaken. Op het eerste adres, een prachtige locatie, treffen we een oud honingbijennest aan. Het wordt niet meer gebruikt, wel vinden we prachtige honingraten. Aan de Lekdijk hadden we enkele vaste broedparen. Het eerste adres is niet meer in gebruik. Ook

de kerkuilenkast kijken we na, wel braakballen. Dat geeft hoop, zelfs dit jaar zou het nog kunnen. Een eindje verder konden we meestal niet controleren omdat het hek dicht zat. Nu is mevrouw thuis, we controleren de kast en zien dat er vorig jaar een broedgeval geweest is! Dit keer geen sporen van bewoning. Bij de onlangs geopende Zorgboerderij Bij Bram gaan we even een praatje maken. De baas is er niet, maar we begrijpen dat men daar zeker wel geïnteresseerd is in een nestkast, en misschien ook wel in knotwilgen/fruitbomen. De nestkast bij Hoef en Haag, langs de Lekdijk, is verlaten: de oprukkende bebouwing heeft zijn tol geëist. Hopelijk hebben ze een ander onderdak gevonden. Terug in de Schaapskooi bellen we nog even met een meneer in Arkel, aan onze kant van het Merwedekanaal. Hij stelt het op prijs dat we zijn nestkast opnemen in onze route. Dat doen we graag. De kast hangt er voor het tweede jaar en nu is er al een geslaagd broedgeval. Drie jongen, we tellen ze mee! We wijzen nog op enkele gevaren voor jonge steenuiltjes: ze drinken nogal eens water uit een speciekuip, en kunnen er dan in verdrinken. Daarom adviseren we er een plank of stok in de zetten zodat ze er uit kunnen klimmen. En: is er ook een kat in de tuin, vragen we nog.... Ja, helaas, één van de burens. Katten zijn de grootste vijand van jonge steenuiltjes, men name in de periode dat de uiltjes het nest verlaten hebben en nog niet kunnen vliegen. Tip: zet de kat te koop op Marktplaats, als ie van je zelf is.

Wat de torenvalken betreft: In één kast langs de Huibertweg vonden we wel braakballen en meerdere duivenveren. Geen concreet broedgeval.

Kerkuilen, 15 juli

Vandaag een rondje langs de uilenkasten, met name gericht op de kerkuilen. We vinden op twee plaatsen uilskuikens in de kast, 1 x 3 en 1 x 5 exemplaren. Deze zijn mogelijk nog geschikt om te laten ringen komende week, indien de ringer gelegenheid heeft. Er wordt een steenuilenkast vervangen op Leerbroek en we besluiten ter plekke om een andere boom te kiezen. De knotwilg is al oud en het deel met de nestkast is dood en staat pal in de zon/regen. De vorige ronde zaten er enkele jongen in. Nu treffen we een dood exemplaar in het voorportaal... bezweken in de hitte van 2 weken geleden? We kiezen een perenboom, die groeit veel minder snel en hoeft zeker niet geknot te worden. Aan het Recht van ter Leede bezoeken we een boerderij met een nestkast voor kerkuilen. De boer heeft de kast verplaatst naar de andere kant van

de schuur, omdat hij gaat uitbreiden. Hij had zich er wel van vergewist dat de kast leeg was. Goed gedaan! Tevens meldde hij geregeld op de stal een steenuiltje te zien. We hebben afgesproken een nestkast te plaatsen in een wilg naast de schuur. Verder troffen we nog op twee locaties broedsels aan van kerkuilen, waarop nog gebroed werd. Eén van de twee betreft de linkerkast bij buurman Bas, met 8 eieren. Een aantal kasten zijn meteen schoongemaakt en weer klaar voor het volgende seizoen. Sommige kasten bleken onbereikbaar vanwege machines en dergelijke. Het is niet anders. Al met al constateren we dat we steeds nestlocaties verliezen, door verhuizingen. Nieuwe bewoners zijn dan niet gediend van uilen op het erf.

Kerkuiltjes ringen, 23 juli 2025

Maar, er zijn ook gunstige uitzonderingen wat dit betreft. Op 23 juli gingen we op twee locaties in totaal 8 kerkuiltjes ringen. We nodigden een aantal kinderen, ouders en belangstellenden uit. Ringer Henk Lichtenbeld maakte er een mooie happening van. Zie ook het verslag elders in deze *Domphoorn*. Ook *Het Kontakt* was bereid een sfeerverhaal te plaatsen van de pen van Mariëtte van Koevorden.

Honingraat uit een steenuilenkast bij Everdingen.

Hier wordt een 'marterproof' steenuilenkast geplaatst, nadat de reguliere kast was leeggeroofd.

STOÏCIJNSE KERKULTJES GERINGD

Mariëtte van Koevorden

Op een druilerige zomeravond worden op twee boerderijen in Vijfheerenlanden jonge kerkultjes geringd. Natuur- en Vogelwacht Vijfheerenlanden heeft daarvoor een ervaren en bevlogen vogelringer ingevlogen: Henk Lichtenbeld. Behalve enkele leden van de nestkastenwerkgroep is ook een tiental enthousiaste kinderen (met ouders) aanwezig. Door meester Chris liefkozend uilskuikentjes genoemd.

Metten is weten

De nestkasten op de boerderijen in Overheicop en in de Weverwijk hangen hoog in halfopen schuren. Voorzien van handschoenen, de snaveltjes en klauwtjes zijn superscherp, en mondkapje, het nest meurt enorm, klimt Rien de lange ladder op, stopt ze een voor een in de emmer en legt er een doek overheen. In beide kasten zijn de ouders niet thuis. De jongen dansen, nadat ze afgedaald zijn, in de emmer onder de tafel van de vogelringer. Henk

haalt een pul uit de emmer, alsof hij een lootje trekt. "Pul, zo noem je het nestjong dat nog niet kan vliegen" legt hij uit. Flapperen kunnen ze wel, met name als de vleugels worden opgemeten. Het dons op de veren zweeft in het rond. De één is nog echt een wit dotje dons, bij de ander zie je al duidelijk een prachtig verenkleed. Naast een vleugel worden ook kop, snavel en het dikste deel van een pootje gemeten. Vogelpootjes blijken niet rond maar ovaal! Na de metingen wordt elk jong gewogen. In de glazen kom van een keukenweegschaal, waarin je doorgaans de eieren klopt, worden uiterst zorgvuldig de uiltjes op hun rug gelegd. Muisstil blijven ze liggen met hun klauwtjes omhoog. Ze ondergaan alles heel gelaten. "Jonge uiltjes zijn nogal stoïcijns", licht Henk toe. Aan de hand van het gewicht en de vleugellengte wordt de leeftijd bepaald. De uiltjes van vandaag zijn om en nabij een maand oud. Maar er is iets gek aan de hand bij uiltjes. Henk: "Hoe jonger, hoe meer babyvet, dus weegt een kleintje meer dan zijn grotere broer

Ringer Henk Lichtenbeld vertelt over kerkuilen, met een 'pul' in zijn rechterhand. Foto Riky Donkers.

Links: het meten van kop en snavel. Rechts: het aanbrengen van de ring. Foto's Ricky Donkers.

of zus. De jongen komen helemaal verkreukeld uit het ei. Ze zijn dan meteen al twee keer zo groot als het ei dat 40 x 30 mm. meet. De kerkuil legt de eieren met tussenpozen van zo'n twee dagen en gaat meteen broeden. Zo kan het gebeuren dat ze behoorlijk kunnen verschillen in grootte. "Ik heb er eens tien uit één nest geringd en van groot naar klein op een rijtje gezet, net de Daltons" glimlacht Henk. Vandaag tellen we drie en vijf uiltjes.

Ringen

Het ringen gebeurt als de veren groeien, dan zijn de poten uitgegroeid," vertelt Henk als hij de laatste handeling uitvoert. De kinderen kijken ademloos toe, sommigen met uilenpluis in het haar. Het halfopen ringetje wordt om het pootje geklemd en vervolgens met een tang dicht geklikt. Dit gebeurt op zo'n manier dat het ringetje nog wel kan schuiven. De ringetjes zijn van aluminium, erg licht dus. "Bij watervogels slijten ringen sneller, zij krijgen stalen ringen. De kleinste ringetjes zijn voor de zangvogels die in netten worden gevangen. Die pootjes zijn soms maar 2 mm. Dan moet je goed opletten dat je ze niet breekt." vertelt de expert. Tot slot laat hij nog zien hoe je het geslacht bepaalt. Hij vouwt een vleugel open, terwijl hij geruststellend tegen het uiltje praat. De zwarte bandjes op de handpennen lijken bij dit ene uiltje door te lopen, het is een vrouwtje. Bij mannetjes is het patroon onderbroken.

Gevaren

Een paar geluksvogels mogen een uiltje vasthou-

den. De donzige pluizenbollen voelen als vette watten. Henk: "Uilen in holen hebben waterafstotend dons, kerkuilen in kasten niet, die zitten lekker droog. Helaas vriezen kerkuilen in strenge winters nogal eens dood, ze hebben maar weinig vet. Een andere boosdoener is autoverkeer. In Friesland heeft men de hectometerbordjes in de berm van wegen voorzien van een rol. Als hier een uil (of een andere roofvogel) op gaat zitten, om op muizen te loeren, die veelvuldig in de berm voorkomen, gaat deze rol draaien en vliegt de vogel noodgedwongen weg. Dit rollende mechaniekje voorkomt dat ze meegezogen worden in de slipstream van vrachtwagens. En het zorgt ervoor dat ze minder vaak langs de wegen jagen en dan aangereden worden."

Voorlopig gaan deze uiltjes veilig terug in de kast. Alle gegevens worden genoteerd en later ingevoerd in het GRIEL-systeem van het Vogeltrekstation: Geautomatiseerd Ring Invoer en Export Loket. Elke ring bevat een uniek nummer waarmee een vogel kan worden geïdentificeerd als deze in de toekomst opnieuw wordt gevangen of gevonden. De meeste kerkuilen blijven verrassend dicht bij huis, zo'n 10-15 km van hun geboorteplek. Er zijn enkele avonturiers die de grens oversteken.

Ratjetoe

"Maar voor ze uitvliegen moeten ze eerst nog leren jagen", doceert Henk. "Dat is een heel leerproces. Ze kunnen pas jagen als ze kunnen vliegen. De ouders helpen hen oefenen vanaf de balken in de schuur. Tot die tijd worden ze goed verzorgd. Vader

OPROEP PLAATSING KERKUILENKAST

Kerkuilen zijn gebonden aan gebouwen om te broeden. In Nederland zijn de meeste kerktorens dichtgemaakt om kauwen, duiven en dus ook kerkuilen te weren. In ons omringende landen is dat vaak niet zo, als je dan op een vakantie-dag een kerkje bezoekt en de toren beklimt kun je zomaar uiltjes verstoren.

Enkele decennia geleden waren de kerkuilen erg zeldzaam geworden in ons land en zelfs totaal verdreven uit onze streek. Dit kwam vooral ook door allerlei landbouwgif. De muizen werden ziek, de uilen aten deze op en werden zelf ook slachtoffer. Zo'n 20 jaar geleden werden de eerste nestkasten in Vijfheerenlanden weer in gebruik genomen door de kerkuilen, meestal geplaatst in open kapschuren op boerderijen. Maar ook bij woonboerderijen met zulke schuren. Een tabel van de laatste jaren laat zien dat het aantal adressen met kerkuilennestkasten gestaag afneemt. Boeren stoppen met hun bedrijf, anderen verhuizen en de nieuwe bewoners willen geen uilen in de schuur. Het landschap en de erven worden steeds meer aangeharkt, het verkeer, de bebouwing en de onrust nemen toe. U snapt het al: de nog aanwezige broedparen krijgen het steeds moeilijker zich te handhaven en jongen groot te brengen. De laatste zes jaar zaten we op gemiddeld 11-12 broedparen in Vijfheerenlanden, de voorlopige resultaten voor 2025 zijn weer minder.

Daarom een oproep: Wie heeft er ruimte om een kerkuilennestkast te plaatsen in een schuur? Het kan ook in een dichte schuur met een opening in de gevel, zodat de uilen niet in de schuur komen. De tweede uilensoort die in het nauw zit is de steenuil. Deze soort broedt graag in een nestkast of boom op het erf. Wie interesse heeft kan zich melden via info@natuurcentrum5hl.nl. We nemen dan contact op om een vrijblijvende afspraak te maken.

Chris Kramer

Henk Lichtenbeld met een jonge kerkuil. Foto Riky Donkers.

In de weegschaal. Foto Mariëtte van Koevorden.

is al uit de kast geschopt toen de eieren werden uitgebroed. Hij mag zorgen dat er brood op de plank komt, beter gezegd muizen in het nest. Moeder bereidt de maaltijd, zij plukt kleine stukjes van de prooi en voert haar jongen. Later kan er wel een heel muisje in.

De kerkuil is de enige uil die ook spitsmuizen vangt, de andere uilen laten dit stinkende knaagdier lopen. Maar liefst 98 % van het menu bestaat uit muizen, de overige 2 % uit vogels, kikkers, vleermuizen, mollen en insecten. (bron: 'De Kerkuil' van Johan de Jong). Chris voegt aan dit ratjetoe nog het volgende toe: "Een enkele keer vinden we een schedeltje van een ratje in een braakbal, maar de meeste ratten zijn veel te groot voor een kerkuil."

Henk: "In principe kan een kerkuil jaarrond broeden, als er maar voldoende voedsel is." En dat voedsel is op deze boerderijen ruim voorhanden: genoeg rommelhoekjes, schuilplekken en open landschap. Fijn dat er boeren zijn die naast hun vee ook zorgdragen voor uilen en andere bedreigde soorten!

Rechts: zelf een uiltje vasthouden, of alleen maar zien dat een uiltje wordt vastgehouden, is prachtig!

*Onder: een jong en een nog jonger uiltje.
Foto's Riky Donkers.*

ACTIVITEITENPAGINA

EXCURSIES SEPTEMBER 2025 T/M MAART 2026

N.B.1 We verzamelen/vertrekken vanaf Benedictushof 132, 4133 AK Vianen.

N.B.2 Bij slecht weer: neem contact op met de gids of de excursie wel doorgaat.

- Zo 21 sep **Excursie in de Biesbosch** o.l.v. Eduard Polfliet. Mail: eduardpolfliet@casema.nl. Tel.: 06 52 09 56 22. Vertrek 9 uur vanuit Vianen, of 9:20 uit Avelingen.
- Zo 5 okt **Paddenstoelenexcursie** bij Oisterwijk o.l.v. Lida Hellingman. Vertrek 9:00 uur vanuit Vianen. Mail: hellingsoet@ziggo.nl, tel: 0347 373 935 of 06-2513 1099
- Do 16 okt **Excursie naar de Amsterdamse Waterleidingduinen** o.l.v. Frans Broekhof, speciaal met het oog op de bronst van de damherten. Mail: fr.broekhof@hotmail.com. Ingang Panneland te Vogelenzang. Vertrek vanuit Vianen om 7.00 uur.
- Zo 26 okt **Extra paddestoelenexcursie Horsterwold** in zuidelijk Flevoland o.l.v. Lida Hellingman. Vertrek 09.00 uur vanuit Vianen. Mail: hellingsoet@ziggo.nl, tel: 06-25131099.
- Zo 16 nov **Herfstwandeling bij de Regulieren** (bij Culemborg) o.l.v. Koos Maat, tel: 06-27 23 63 72 of 0183-563 362. Mail: koosmaat@solcon.nl. Vertrek Vianen 9:00 uur.
- Zo 14 dec **Excursie Oostvaardersplassen** o.l.v. Dert van Ree, tel.: 0654248442 of via mail: dertvanree@hotmail.com. Vertrek 09.00 uur vanuit Vianen
- Zo 18 jan **Winterwandeling in Buitenplaats Elswout** o.l.v. Teus van Ravensteijn, tel: 0640129026, mail: trialteus@hotmail.com. Vertrek 09.00 uur vanuit Vianen.
- Zo 15 feb **Vogelexcursie in de Biesbosch** o.l.v. Dert van Ree, tel: 0654248442, mail: dertvanree@hotmail.com. Vertrek 09.00 uur vanuit Vianen of 09.20 uur vanuit Avelingen.
- Zo 15 mrt **Vogelexcursie Strijensas** o.l.v. Koos Maat, tel.: 0627236372 of 0183-563362, mail: koosmaat@solcon.nl.

OVERIGE ACTIVITEITEN TOT JANUARI 2026

- Za 27 sep **Open Dag** Natuur- en Vogelwacht Vijfheerenlanden, tussen 10:00 en 16:00 uur.
- Do 16 okt Aanvang 19.30 uur. **Workshop naalddviltten** van vogel naar keuze. Opgeven via: info@atelierdeknoopendoos.nl of tel.: 0613939486. Zie ook pagina 3.
- Za 25 okt Aanvang 13.30 uur. **Workshop naalddviltten** van vogel naar keuze. Zie 16 oktober en pagina 3.
- Za 25 okt **Nacht van de Nacht in en bij de Schaapskooi**. Aanvang 20:00 uur. Zie pagina 23.
- Di 30 dec **Winterwandeling** Natuur- en Vogelwacht VHL, deze keer vermoedelijk langs de Lek bij Everdingen.
- Do 8 jan **Nieuwjaarsreceptie** in de Schaapskooi.

JEUGDACTIVITEITEN (ZIE OOK PAGINA 22)

- Za 27 sep **Open Dag** in en rond de Schaapskooi.
- Do 23 okt **Herfstpresentatie** in de Schaapskooi, plus zoektocht in het bos achter de Schaapskooi.
- Vr 24 okt **Herfstpresentatie** in de Schaapskooi, plus zoektocht naar paddestoelen achter de Schaapskooi.

PRESENTATIEAVONDEN NAJAAR 2025 (ZIE OOK PAGINA'S 3-9)

- Do 9 okt Wilde planten en vogels, van algemeen tot zeldzaam - Jacques van der Neut
- Do 23 okt Botanische expeditie Armenië - Kjell Nilsen
- Do 6 nov Vlinders en libellen in Turkije - Albert Vliegenthart
- Do 20 nov Noord-Portugal en Noord-Griekenland - Hans de Braal
- Do 4 dec Paddenstoelen in het Drents-Friese Wold - Jan Tuin
- Do 18 dec Natuurlijk (!) Schotland - Fred de Gier

KIJK GEREGLD OP DE WEBSITE OM TE ZIEN OF ER EXTRA ACTIVITEITEN ZIJN

Zaterdag 27 september 2025: Open Dag Natuur- en Vogelwacht Vijfheerenlanden

Van 10:00 tot 16:00 uur bent u van harte welkom in de Schaapskooi om kennis te maken met alle activiteiten die wij organiseren om de kwaliteit van het landschap, de natuur en het milieu in de Vijfheerenlanden te bevorderen.

- Dit jaar staat de vleermuis centraal met als motto: “Bescherm de Vleermuis”. Een bijzonder zoogdier waarover veel wetenswaardigs te vertellen is. In opdracht van de gemeente Vijfheerenlanden zijn er 180 kasten voor vleermuizen gemaakt door vrijwilligers. Deze vleermuiskasten worden tijdens de Open Dag uitgegeven aan bewoners van Vijfheerenlanden die hiervoor belangstelling hebben getoond via de website van de gemeente. Bij de kasten wordt de nodige informatie verstrekt, zodat iedereen weet wanneer de kast bewoond is en wat u hiermee moet doen.
- Verder zijn er heel veel interessante weetjes over de vleermuis, die door de vereniging **De Liniewacht** en de gemeente Vijfheerenlanden worden gedeeld.
- Alle basisscholen in de Vijfheerenlanden worden uitgenodigd om hun vleermuiskast op te halen en kennis te maken met ons educatieteam.
- Voor de jonge deelnemers zijn er diverse leuke activiteiten in en om de Schaapskooi zoals knutselen, slootbeestjes, marshmallows roosteren, paddestoelen enzovoorts.
- De diverse werkgroepen presenteren zich met hun specifieke activiteiten.
- Maak kennis met verven van wol en naaldvilten en neem later dit jaar deel aan de workshops in de Schaapskooi.
- Wilt u advies over een biologisch verantwoorde en/of waterbewuste tuin? De gemeente Vijfheerenlanden laat u zien wat zij voor u kunnen betekenen.
- De voorbereidingen zijn nog in volle gang, laat u verrassen door de overige activiteiten die wij u bieden.
- Wilt u de natuur helpen in lastige tijden? Kom kijken hoe u in onze vereniging uw bijdrage kunt leveren door mee te gaan doen.
- Voor een hapje en een drankje kunt u in de Grote Zaal terecht.

Een opengemaakte vleermuiskast met bewoners in het Lingebos. Foto Roel Schroot.

Terugkijken

Scholen

Na het uilenballenproject werd de scholen het Natuur-Avonturenproject aangeboden. Zie hiervoor *De Dompchoorn*, juni 2025 op pagina 4 en 5. Dit gaf weinig respons. Het was de bedoeling dat men een locatie in de buurt van de school uitkoos voor een buiten-natuurles. Blijkbaar vinden scholen het moeilijk om een uitje met ouders (auto's) te organiseren, er kwamen slechts enkele groepen die zich aanmeldde. En zij hadden stuk voor stuk een mooie ervaring in de natuur.

Twee groepen van een basisschool in Leerdam kwamen naar het Stadspark aan de Lingeaven voor een vogels-insecten-bloemenles, dat was opnieuw een leuke activiteit. En het voordeel was: de groepen kwamen er lopend naar toe, geen ouders (auto's) nodig.

Onze eigen activiteiten

De Sloopjesdag op zaterdag 28 juni trok slechts enkele kinderen naar de Schaapskooi. Toch wel de moeite waard dit te blijven doen. De vraag is: hoe bereik je meer kinderen? En ook: waar zijn al die slootbeestjes gebleven...? Wie het weet mag het zeggen.

Overige activiteiten

Er werden op verzoek nog enkele kinderfeestjes gegeven. Ook werd er een workshop pijl-en-boog maken op de school in Nieuwland georganiseerd. De padvindsters uit Leerdam kwamen op hun slotdag van het seizoen slootbeestjes vangen.

De Natuur-Avonturen in samenwerking met Groene Weelde/DoeMee waren steeds erg geslaagd! Op 6 locaties in de Vijfheerenlanden werden de kinderen vermaakt met vogels kijken, insecten vangen en ook een plakwerkje met wilde bloemen werd er gemaakt. De (groot)ouders deden enthousiast mee. En na afloop was er steeds een beker heerlijke appelsap met koekje.

Komende activiteiten

Open Dag op 27 september

We bieden meerdere activiteiten gedurende deze dag aan. Knutselen in de tent, uilenballen pluizen, paddenstoelen zoeken in het bos. Sommige activi-

teiten kan men doorlopend doen, andere staan gepland op een bepaald moment. Ook zijn er enkele presentaties in de achterzaal. De exacte invulling volgt later, zie t.z.t. onze website.

Aanbod voor scholen via Groene Weelde

Scholen kunnen inschrijven op gastlessen en excursies. Zie het aanbod Jaarprogramma Educatie 2025-2026 van Groene Weelde.

Herfstvakantieweek

Donderdag 23 oktober gaan we na een herfstpresentatie het bos in achter De Schaapskooi, op zoek naar allerlei herfstblaadjes, zaden en vruchtjes. Daarna maken we een mooi plakwerkstuk. Natuurlijk letten we ook op vogels, beestjes en paddestoelen. Tijden van 13.30 – 15.30 uur.

Vrijdag 24 oktober organiseren we 's middags van 13:30 – 15:30 uur een paddestoelenmiddag. Met een PowerPoint, een practicum met champignons, soep, naar het bos voor de paddestoelen en daarna nog een knutsel als de tijd het toelaat.

Voor deze beide herfstactiviteiten geldt:

- Geschikt voor kinderen tot 12 jaar, kinderen tot 8 jaar alleen onder begeleiding.
- Begeleiders kunnen gratis meedoen.
- De kosten bedragen € 4 per kind, inclusief materialen, appelsap en koekje.
- Opgeven is nodig via chr.kramer@outlook.com
- Opgeven kan tot en met de voorafgaande dag.
- Locatie: Natuurcentrum De Schaapskooi, Overboeicop 15, Schoonrewoerd.
- Voor meer informatie, ook over andere activiteiten, zie www.natuurcentrum5hl.nl

Kerstvakantie 2025

We hebben voor de kerstvakantie twee dagen gepland voor jeugdactiviteiten. Vrijdag 2 januari vetbollen maken voor de tuinvogels en op zaterdag 3 januari een notenrekje of een mezenestkastje timmeren. Nader informatie komt later!

Overige activiteiten?

Mogelijk worden er nog meer jeugdactiviteiten georganiseerd. Kijk op www.natuurcentrum5hl.nl. En als u een uitje in de natuur wilt, met school, familie of club, wandelend of fietsend? Informeer naar de mogelijkheden.

NATUUR EN DE INVLOED VAN KUNSTLICHT

Tijdens de Nacht van de Nacht op 25 oktober 2025 zijn er veel landelijke evenementen die mensen laten genieten van de duisternis. Natuurcentrum Vijfheerenlanden verzorgt ook een presentatie. Een belangrijk thema is lichtvervuiling in alle aspecten.

Nachtinsecten en andere nachtdieren worden aangetrokken door het vele kunstlicht, of worden er zelfs door verblind. Ze worden ook supergoed zichtbaar door dit licht, wat ze een gemakkelijke prooi maakt voor roofdieren. Wat is het effect op deze beesten, en zelfs op planten? Tijdens deze minder donkere nachten maken dieren ook meer geluid, doordat ze niet goed meer slapen, wat ze extra kwetsbaar maakt.

Door alle verlichting in Nederland wordt het moeilijker om goed te observeren met een telescoop. Toch is er, als het helder is, in de nachtelijke hemel nog veel interessants zichtbaar.

Eelko Gielis laat hiervan voorbeelden zien in een presentatie. De medewerker van Volkssterrenwacht Bussloo zal deze avond vertellen wat er allemaal aan de hemel staat. Vragen uit het publiek zullen meteen worden beantwoord.

Bij helder weer kunnen de planeten Jupiter en Saturnus worden bekeken door een kleine telescoop. Natuurcentrum Vijfheerenlanden zorgt ervoor dat er ook nog kijkers worden opgesteld. Zelf een telescoop meenemen? Dat kan, en als daar vragen over zijn worden deze ook beantwoord. Als het donker genoeg is kunnen een paar sterrenstelsels, sterrenclusters en bolhopen bekeken worden.

Plaats:

De Schaapskooi,
Overboeicop 15
Schoonrewoerd

Tijd:

Zaterdag 25 oktober,
aanvang 20:00 uur.

Nacht
van de
Nacht

VERSLAG EXCURSIE TEXEL 9 T/M 16 MEI 2025

Koos Maat & Etta Eleveld

Vrijdag 9 mei

Tijdens een kopje koffie bij Koos in de tuin kunnen Gerda en Teus meteen beginnen met foto's maken, want er loopt een kleine kievit in het weiland achter het huis. Ook Jeanette rijdt met ons mee.

Na een vlotte rit starten we bij De Petten met vogels kijken. We rijden langs nog een aantal vogelgebieden en melden ons aan het einde van de middag bij De Triaan. Daar is de rest van het gezelschap ook gearriveerd. Nanny, Etta, Geert, Cees, Siska, Gerard, Pieter, Lida, Ans, Frans en Willy. Ze zitten heerlijk in het zonnetje.

Die avond eten we volgens de traditie Chinees. Na het eten nog een kleine wandeling en daarna aan de borrel.

Zaterdag 10 mei

Na een prima ontbijt vertrekken we naar De Staart. Het is prachtig weer en we zien veel vogelsoorten. Prachtige orchideeën in de weilanden.

Om 12 uur zijn we weer terug bij De Triaan, want Bart komt op bezoek met zijn dochter. Het is een emotioneel weerzien. Na de lunch doen we de vogelboulevard langs de Waddenzee. We zien weer veel vogels.

Etta heeft een lekkere courgetteschotel gemaakt.

*Bart komt op bezoek met dochter Truus.
Foto Gerda van Blanken.*

*Gevlekte
orchis, gewoon
reukgras en
veldzuring.
Foto Teus van
Ravesteijn.*

Tweemaal een dwergstern. Foto's Gerda van Blanken.

Na de koffie en een heel fijne dag vertrekt Bart weer, wat mooi dat hij er was en afscheid heeft kunnen nemen van het eiland en de mensen voor wie hij 23 jaren de excursies heeft geregeld.

Zondag 11 mei

Vandaag staat de Slufter op het programma. Vanaf de Oorsprongweg lopen we naar het zuiden. We zien parende tureluurs. Na tips van andere vogelaars en wat speurwerk vinden we twee dwergsterns. 's Middags wordt het zelfs warm, wat een leuke dag!

Terug bij De Triaan heeft Etta voor ons een lekkere Magnum, verfrissend en lekker na zo'n tocht. Het avondeten is ook weer prima, een pan soep en een lekkere salade.

Handekenskruiden kruisen onderling gemakkelijk. Dit zou brede orchis x vleeskleurige orchis kunnen zijn. Foto Gerda van Blanken.

Maandag 12 mei

Het is wisseldag. Gerard gaat naar huis en Chris, Constance en Willy komen erbij. In de loop van de dag sluiten ze zich bij ons aan. Teus zet ons op het spoor van de roodhalsgans bij Waalenburg. Bij de vogelkijkplaats Prins Hendrikzanddijk ziet Frans weer een dwergstern. Bij De Petten zien we een grote kolonie kokmeeuwen. We rijden nog langs andere gebieden en zien veel verschillende soorten.

Applaus voor Etta, vanavond maakte ze een rauwe andijviestamppot.

Dinsdag 13 mei

Deze dag gaan we naar het noorden richting de vuurtoren. Nanny en Ans gaan fietsen. Eerst stoppen we bij uitkijkpunt Robbenjager, dan bij het

Parende tureluurs. Foto Gerda van Blanken.

Links luchtbaliet door twee kokmeeuwen, rechts een grote stern in vlucht. Foto's Gerda van Blanken.

Renvogelveld en vervolgens bij de Eierlandse Dam. Via het strand lopen we naar de eerste duinovergang. We lunchen op een hoog duin met fantastisch uitzicht. We lopen terug via De Tuintjes en kunnen uitgebreid kijken naar een tapuit. Via De Cocksdorp rijden we naar het huis waar weer een lekkere maaltijd op ons wacht.

Woensdag 14 mei

Feest vandaag! Nanny is jarig en we worden getraakteerd op taart.

We gaan naar Utopia, vandaag is het minder warm dan de eerste dagen. Na Utopia rijden we langs de vogelboulevard. Bij Wagejot zien we een grote kolonie grote sterns en een gestreepte strandloper.

Donderdag 15 mei

Vandaag alweer de laatste excursie. We gaan naar de Mokbaai, daar wandelen we rond de Horsmeertjes, het is weer mooi weer. Aansluitend maken we nog een boswandeling bij het Gerritslanderdijkje.

De traditie wil ook dat we de laatste avond in een restaurant eten. Vanavond eten we in Strends End in Oosterend. Een gezellige afsluiting.

We bedanken Etta en Geert voor de geweldige verzorging!

Ook Koos en Teus worden in het zonnetje gezet voor het verzorgen van de mooie wandelingen op het eiland.

Vrijdag 16 mei

Na een lekker ontbijt vertrekken we uit De Triaan. Enkele mensen gaan nog wat ondernemen op het eiland, maar de meeste mensen gaan naar huis. Het was weer een fijne week op Texel met heel mooi weer.

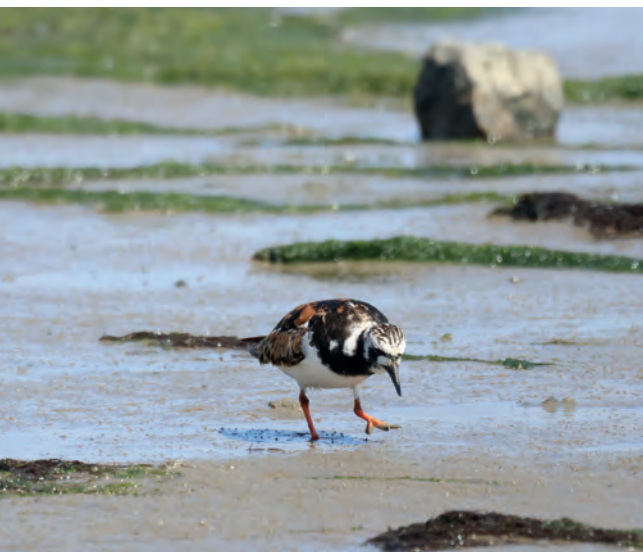
De volgende Texelexcursie staat alweer gepland. Deze is van 25 september tot 2 oktober 2026. Opgeven voor deze excursie kan bij Etta via e-mail: aeleveld@kpnmail.nl.

Op excursie in de Slufter. Foto Teus van Ravesteijn.

Gele rozebladwesp op wolfsmelk en kluut met kluutje. Foto's Gerda van Blanken.

Foeragerende steenloper en een platbuik die zijn/haar platte buik showt. Foto's Teus van Ravesteijn.

Groentje. Foto Teus van Ravesteijn.

Lammetje. Foto Gerda van Blanken.

IN MEMORIAM BART DE GROOT (1943-2025)

Bart is geboren in Ameide-Sluis, aan de rand van de Zouweboezem en vlak bij de Lek. Van jongs af aan kwam hij daardoor in aanraking met fascinerende moeras- en watervogels, een gelukkige omstandigheid die van grote invloed op zijn latere leven zou zijn. Hij heeft ook even op de zandgronden oostelijker in Nederland gewoond, wat hem kennis van en liefde voor de fauna en de flora (zowel planten als paddestoelen) van bos en hei bijbracht. Zodoende werd hij een allround natuurliefhebber. Met zijn vrouw Flori ging hij uiteindelijk in Heukelum wonen, en werd het mooie, natuurrijke Lingegebied zijn thuishaven.

Zijn beroepsloopbaan had ook te maken met natuur, maar op een heel andere manier. Hij werd namelijk technisch medewerker op het FOM-Instituut voor Plasmafysica in Jutphaas. FOM staat voor: fundamenteel onderzoek der materie. Het onderzoek was gericht op de ontwikkeling van kernfusiereactoren, die in principe onbeperkte hoeveelheden vrijwel schone kernenergie kunnen leveren. Daarvoor moeten gassen wel onder zeer hoge druk gebracht worden. Zijn technische kennis benutte hij ook buiten zijn werk, zo heeft hij in Heukelum veel stadgenoten geholpen door hun kapotte tv's, radio's en andere apparatuur weer aan de praat te krijgen. Het is tekenend voor zijn vriendelijke en hulpvaardige karakter.

Bart heeft een lange geschiedenis in de Natuur-

en Vogelwacht Vijfheerenlanden opgebouwd. In 1990 werd hij lid. Hij deed een IVN-cursus, waarna hij gecertificeerd natuurgids was, en maakte sinds 2004 deel uit van de excursiecommissie. Ook heeft hij jarenlang de plantenwerkgroep geleid. In 2008 trad hij toe tot het bestuur en nam terloops ook de ledenadministratie over.

In 2008 maakte ik kennis met Bart. Dat was naar aanleiding van een paddestoelenexcursie naar Lage Vuursche. Kort daarop, in het voorjaar van 2009, trad ik zelf ook toe tot het bestuur en werden de contacten intensiever. Het was een tijd dat er veel dingen in de Schaapskooi moesten gebeuren. Het gebouw dat in 1979 was aangekocht en grondig was verbouwd in 1979/80, behoefde na de uitbreiding in 1998 een aanpassing van de elektrische bedrading. Met name in het in 1980 aangelegde gedeelte riepen sommige zaken de vraag op hoe de boel was geïnstalleerd. De technische achtergrond van Bart was hier essentieel, er werd het een en ander veranderd en aangepast. Zo werd een centraal schakelsysteem voor de verlichting van de grote zaal aangelegd en de verlichting van de wanden en plafondlampen werd aangepast. Hierdoor kon de zaalverlichting hoog gezet worden zodat er voldoende licht was voor schrijfwerk gedurende cursussen, en gedimd om geprojecteerde dia's te kunnen zien. Daarnaast bleken door uitbreiding van de vogelcollectie de oude (en ook instabiele)

Bart op Texel, 18 september 2018. Foto Teus van Ravesteijn.

Bart en Flori bereiden avondeten voor. Texel, 4 oktober 2021. Foto Teus van Ravesteijn.

vitрины te klein geworden. Met de technische inbreng van Bart werden de eisen voor nieuwe vitrines gedefinieerd.

Naast zijn bestuurlijk werk vergde de ledenadministratie veel tijd. Dit kon je afleiden uit de vele zaterdagochtenden die Bart in de Schaapskooi verbleef. Vrijwel om de veertien dagen zat hij in de bestuurskamer aan het ledenbestand te werken. In die tijd hadden we omstreeks 1100 leden. Helaas waren er elk jaar de nodige wanbetalers, leden die het vergeten waren of door andere oorzaken het lidmaatschapsgeld niet hadden overgemaakt. Met veel volharding en altijd vol begrip waarom de betaling niet was gedaan, heeft Bart oneindig veel tijd gestoken in het innen van deze achterstallige gelden. Tot mijn bewondering bleef hij dit tot in de herfst volhouden, waarop in het nieuwe jaar de kermis weer opnieuw begon.

De zaterdagse aanwezigheid van Bart was voor mij enkele keren per jaar een gelukje. Doordat ik de vergaderingen van enkele groepen entomologen in de Schaapskooi regelde, kon Bart me tussen de middag helpen bij het uitserveren van soep, waarna we gezamenlijk de soepkommen opruimden, onder het genot van een kom soep en even bijpraten.

Bart was tot kort geleden nog nauw betrokken bij het beheer van de Schaapskooi. Jarenlang maakte hij de dienstroosters (wie wanneer de kooi moest bemensen, hij deed zelf ook bardiensten), wat uiteraard de nodige communicatie vergde. Hij onderhield de geluidsinstallatie en hij regelde dat de verwarming op tijd aan- en weer uitging. Dat kon techneut Bart de laatste jaren vanuit zijn huis in Heukelum.

Waar we zeker bij stil moeten staan, is de nauw-

gezetheid waarmee de excursies werden georganiseerd. De eendaagse excursies in samenspraak met een groep andere begeleiders, maar zijn hart lag vooral bij de langere excursies. Vaak naar Texel, waar we onderkomens hebben gehad bij de Oorsprong, Noorderburcht, langs de Postweg bij het vliegveld en de laatste jaren aan de Muylweg.

Daarnaast waren er ook uitstapjes naar het Lauwersmeer, en in Zeeland in Vrouwenpolder. Altijd zorgde Bart dat hij er met Flori ruim op tijd was om alles lokaal te regelen, inkopen te doen en alles tot in detail financieel af te werken. De groep deelnemers was betrekkelijk stabiel zodat Bart op een aantal individuele wensen kon ingaan. Na de officiële excursie plakten Bart, Flori, Siska en ik er soms nog een periode aan vast, waarbij zonder heftiek van de groep nog wat nagevogeld kon worden. Daarnaast hebben we gevierd, in een geheel ander jaargetijde, beleefd hoe er dan andere vogels vlogen.

Bart was een gedreven vogelaar. Naast zijn inzet voor de tellingen ten behoeve van SOVON, waarvan hij de resultaten nauwgezet bijhield, waren de nestvlotjes voor de zwarte sterns een jaarlijks gebeuren waarmee hij aandachtig bezig was. Dit alles heeft hij tot zeer recent kunnen blijven doen. Door zijn vele excursies was hij heel ervaren en had hij ook een grote kennis van terreinen en plekken waar je goed kunt vogelen.

Al deze activiteiten hebben ertoe geleid dat Bart in 2020 tot erelid is benoemd van de Natuur- en Vogelwacht. Hij is altijd een drijvende kracht geweest binnen de vereniging en we zullen hem dan ook zeker missen. We wensen Flori, Linda en Truus veel sterkte bij het dragen van het verlies van Bart.

Cees Gielis

IN MEMORIAM BAS BIKKER (1935-2025)

Op 8 juli 2025 overleed ons gewaardeerde lid Bas Bikker, 89 jaar oud. Hoewel Bas nooit formeel lid was van een van onze werkgroepen en ook nooit bestuurslid was, is hij toch van aanzienlijke betekenis geweest voor onze vereniging.

Bas had een melkveebedrijf aan de Smalzijde in Nieuwland. Hij woonde daar met zijn gezin in een mooie oude boerderij. Maar hij was ook de eigenaar van een fraaie hoogstamboomgaard aan de Kerkweg in Schoonrewoerd. In 1983 was de Natuur- en Vogelwacht begonnen met het onderhoud van de hoogstamboomgaard aan de Biezenweg in Hagestein. In 1985, dus 40 jaar geleden, kwam daar de boomgaard van Bas Bikker aan de Kerkweg in Schoonrewoerd bij. We hebben aan Bas nooit pacht hoeven te betalen, in ruil voor het onderhoud mochten wij het overgrote deel van de oogst hebben. Investerings in nieuwe bomen en ander onderhoud gebeurde altijd in goed overleg met de familie Bikker.

Onze knotgroep heeft ook 40 jaar lang de wilgen van Bas onderhouden, zowel bij de boomgaard als bij de boerderij in Nieuwland. Bas' vrouw Dien zorgde dan heel gastvrij voor een tafel met eten en drinken.

Bas had zeker oog voor de natuur. Zo mochten vegetatieonderzoekers van de Provincie Zuid-Holland in de jaren '80 van de vorige eeuw overnachten op de boerderij aan de Smalzijde. En in zijn rol als hoofdingeland (bestuurslid) van het Hoogheemraadschap van de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden hield hij ook rekening met natuurbelangen, weet ik uit eigen ervaring.

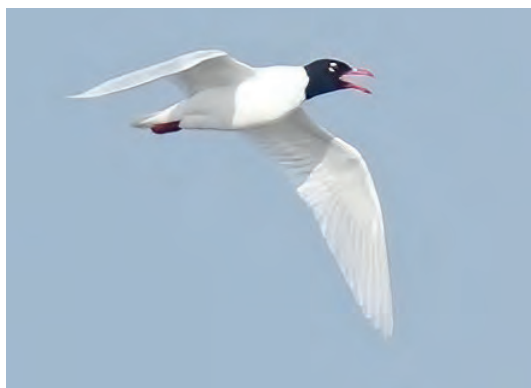
Bas tijdens een ALV. Foto Gerrit Zijderveld.

Zijn belangstelling voor natuur en aan natuur gerelateerde zaken bleek ook uit zijn bezoeken aan De Schaapskooi. Bas was meestal aanwezig op de Algemene Ledenvergaderingen en kwam geregeld met zijn vrouw Dien naar de presentatieavonden.

Wij wensen Arie en Lisette Bikker en hun kinderen sterkte met de verwerking van het verlies van hun vader, schoonvader en opa.

Dick Kerkhof

RECTIFICATIE

In het verslag van de excursie naar de Korendijksche Slikken op 6 april 2025 (zie het juninummer van *De Dompfoorn*) staan drie foto's van een meeuw in vlucht, gemaakt door Gerda van Blanken.

Carla Vos mailde meteen dat het geen kokmeeuw is, maar een zwartkopmeeuw. Ze heeft volkomen gelijk.

Verschillen met de kokmeeuw zijn onder meer:

- de kop is zwart, niet chocoladebruin;
- het zwart loopt in de nek verder door dan het chocoladebruin bij de kokmeeuw;
- de witte oogrand is breder;
- de slagpennen hebben geen zwarte uiteinden;
- de snavel is forser en bloedrood.

VERSLAG EXCURSIE DRENTHE 20 – 22 JUNI 2025

Koos Maat, Henk Vermeer, Gerda van Blanken & Teus van Ravesteijn

Deelnemers: André, Cees, Gerard, Gerda, Henk, Jeanet, Koos (gids), Petra, Siska, Sophie, Tanny en Teus.

Vrijdag 20 juni

We verzamelen om 10 uur in Oudemolen, een buurtschap in het Nationaal Park Drentsche Aa. We maken daar een prachtige wandeling van 7 km en zien heide met jeneverbesstruiken, een beekdal, bos en authentieke, bloemrijke weilanden. Het is warm, windstil weer. We zien de grauwe klauwier en horen overal de geelgors en de wielewaal.

Na de wandeling gaan we naar ons logeeraadres, een lekker ouderwetse kampeerboerderij in Gieterveen. We eten heerlijk Chinees in de schaduw van een grote oude boom aan een lange tafel.

Bij de koffie determineren we nog een en ander.

Zaterdag 21 juni

Vandaag maken we een wandeling over het Eexterveld. Een prachtig halfopen heidegebied met veel planten (o.a. orchideeën). We zien de grauwe klauwier en de geelgors. Het is heel warm, dus we zijn op tijd vertrokken. Voor 2 kilometer hebben we 4 uur nodig, zoveel is er te zien.

Na afloop gaan we nog naar het Balloërveld om iets te drinken bij de schaapskooi, maar helaas is

deze dicht. Daarom zoeken we maar verkoeling onder een boom en eten en drinken uit onze eigen voorraad.

In de namiddag zwemmen we lekker in het zwembad op de camping en 's avonds eten we gezellig en lekker in een nabijgelegen restaurant. Koos wordt getraceerd door de deelnemers als dank voor de organisatie van dit weekend.

Zondag 22 juni

Na het ontbijt en het inpakken vertrekken we naar een mooie plek vlak bij ons onderkomen op advies van Cees die daar zaterdag is geweest. We zien onder andere oeverwaluwen en weidebeekjuffers.

Hierna gaan we onderweg naar de Onnerpolder vlak bij Haren in Groningen. Onderweg stoppen we nog even bij een bijzonder hunebed, lang geleden is er een boerderij strak naast gebouwd. De Onnerpolder is een veenweidegebied, met een open karakter, dat deels dient om water op te slaan om de stad Groningen te ontlasten. We zien daar heel veel vogels. Onder andere steltkluut en witwangstern. Als afscheid van de excursie komt op het laatste moment de zeearend op bezoek. In paniek vliegen tientallen ganzen en kokmeeuwen op. We kunnen hem mooi op de foto zetten. Dit was een goed moment om naar huis te gaan.

Een ven in het Eexterveld. Foto Henk Vermeer.

Grauwe klauwier in Amerikaanse vogelkers. Foto Henk Vermeer.

VOGELS

1 aalscholver	41 kuifeend	26 holenduif	46 ooievaar	61 Turkse tortel
2 bergeend	42 meerkot	27 houtduif	47 pimpelmees	62 veldleeuwrik
3 blauwborst	43 merel	28 huismus	48 putter	63 vink
4 blauwe reiger	44 nijlgans	29 huiswaluw	49 rietgors	64 visdief
5 boerenwaluw	45 oeverwaluw	30 kauw	50 rietzanger	65 waterhoen
6 boomkruiper	16 gierwaluw	31 kemmaan	51 roodborst	66 wielewaal
7 boompieper	17 grasmus	32 kievit	52 roodborsttapuit	67 wilde eend
8 bosrietzanger	18 grauwe gans	33 kleine karekiet	53 scholekster	68 winterkoning
9 bruine kiekendief	19 grauwe klauwier	34 kleine mantelmeeuw	54 sperwer	69 wintertaling
10 buizerd	20 groenling	35 kleine plevier	55 spreeuw	70 witte kwikstaart
11 ekster	21 grote bonte specht	36 knobbelzwaan	56 sprinkhaanzanger	71 witwangstern
12 fitis	22 grote gele kwikstaart	37 koekoek	57 steltkluut	72 zeearend
13 gaai	23 grote lijster	38 kokmeeuw	58 tjiftjaf	73 zwarte kraai
14 geelgors	24 grote zilverreiger	39 koolmees	59 tuinfluiter	74 zwartkop
15 gele kwikstaart	25 grutto	40 krakeend	60 tureluur	

Steltkluut in de Onnerpolder. Foto Henk Vermeer.

Kleine zonnedauw en pijlkruid, op de foto gezet door Henk Vermeer.

PLANTEN (selectie)			
1 bolderik	7 grote kattenstaart	13 kleine zonnedauw	19 moerasvergeet-me-nietje
2 dagkoekoeksbloem	8 grote ratelaar	14 korenbloem	20 moerasrolklaver
3 echte valeriaan	9 handekenskruid spec.	15 krabbenscheer	21 moeraswalstro
4 egelboterbloem	10 heidekartelblad	16 kruldistel	22 pijlkruid
5 gevlekte orchis	11 heideorchis	17 mannetjesereprijs	23 pinksterbloem
6 gewone brunel	12 kale jonker	18 moerasandijvie	24 rietgras
			25 rietorchis
			26 scherpe boterbloem
			27 speedistel
			28 stijve ogentroost
			29 wateraardbei
			30 wilgenroosje

Links: op excursie in het beekdal bij Oudemolen. Rechts: Sint-Jansvlinder op kale jonker. Foto's Henk Vermeer.

Links: moerassprinkhaan. Rechts: viervlek. Foto's Henk Vermeer.

DIVERSE INSECTEN	SPRINKHANEN	VLINDERS	LIBELLEN
1 groene rietcicade	1 bruine sprinkhaan	1 bruin zandoogje	1 azuurwaterjuffer
2 honingbij	2 grote groene sabelsprinkhaan	2 distelvlinder	2 blauwe breedscheenjuffer
3 meikever	3 knopsrietje	3 gewone grasmot	3 grote keizerlibel
4 <i>Neomyia cornicina</i> (echte vlieg)	4 moerassprinkhaan	4 gewone heispanner	4 platbuik
5 rozenkever	5 ratelaar	5 groot dikkopje	5 viervlek
6 slankpootvlieg	6 spitskopje	6 heideblauwtje	6 weidebeekjuffer
7 sluipvlieg	7 wekkertje vr.	7 hooibeestje	
8 wespspin met cicade		8 klein geaderd witje	
9 ingesnoerde waterzweefvlieg		9 kleine vuurvlinder	
		10 rietvink (rups)	
		11 scheefbloemwitje	
		12 sint-jansvlinder	
		13 witvlakvlinder	
		14 zilverstreepgrasmot	

Links: platbuik die zijn/haar rug laat zien. Rechts: weidebeekjuffer. Foto's Henk Vermeer.

Teus van Ravesteijn verblijdde de redactie met maar liefst 161 foto's, allemaal in Drenthe gemaakt!

Op deze pagina staan er vijf. Vanaf linksboven met de klok mee:

Een tandem azuurwaterjuffers, een wekkertje, een doodskopzweefvlieg, een meikever en een tandem blauwe breedscheenjuffers.

Boven: een overvliegende zeearend zorgt voor consternatie. Foto Gerda van Blanken.

Daaronder drie foto's van Teus van Ravesteijn.

Midden links korenbloem, klaprozen en een honingbij, midden rechts wateraardbei, onder een hunebed op een erf.

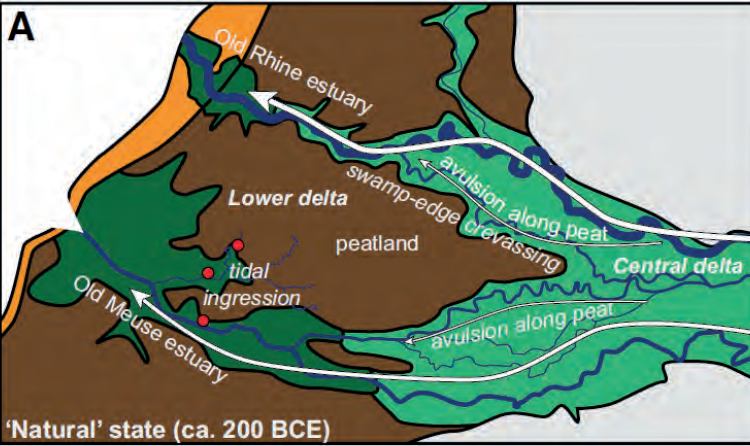

Vijf foto's van Gerda van Blanken. Vanaf linksboven met de klok mee:

Een kokmeeuw zit achter de zeearend aan, twee icarusblauwtjes op kluwenhoornbloem (links struikhei), een witwangstern in vlucht, de groep natuurliefhebbers pauzeert, een steltekluut toont op het droge zijn/haar lange poten.

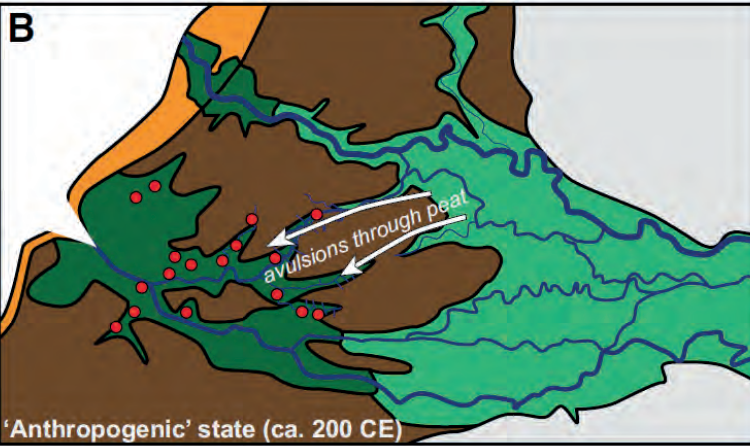
EEN KORTE HISTORIE VAN DE LEK (DOOR DICK KERKHOF)

A 200 v.Chr.

De Rijn en de Maas monden op twee plekken uit in de Noordzee. Ertussen ligt achter de duinen een groot veengebied.

*Bij Rotterdam zijn de Romeinen
begonnen het veen te ontwateren.
(Nederzettingen zijn rood.)*

B 200 n.Chr.

Door de inklinking van het veen rond Rotterdam dringen stormvloeddeels steeds dieper het veengebied in, er zijn nieuwe getjidekreken ontstaan.

In Midden-Europa zijn veel bossen omgezet in akkers. Meer regenwater komt snel in de Rijn en neemt veel kleideeltjes mee. Vanaf de omgeving van Nieuwegein en Montfoort dringen crevasses (overloopgoten) steeds dieper het veengebied in en zetten klei op het veen af, waardoor dit wordt samengeperst.

Rond 400 n.Chr. maakt een crevassegeul bij Schoonhoven contact met een getijderekreek: de Lek is geboren. Eerder ontstond al de Hollandsche IJssel.

Bron: Kaarten uit Pierik et al. (2018).

1824 n.Chr.

Baron von Derfelden von Hinderstein, bestuurslid van een hoogheemraadschap, laat een kaart maken van de Lek bij extreem laag water.

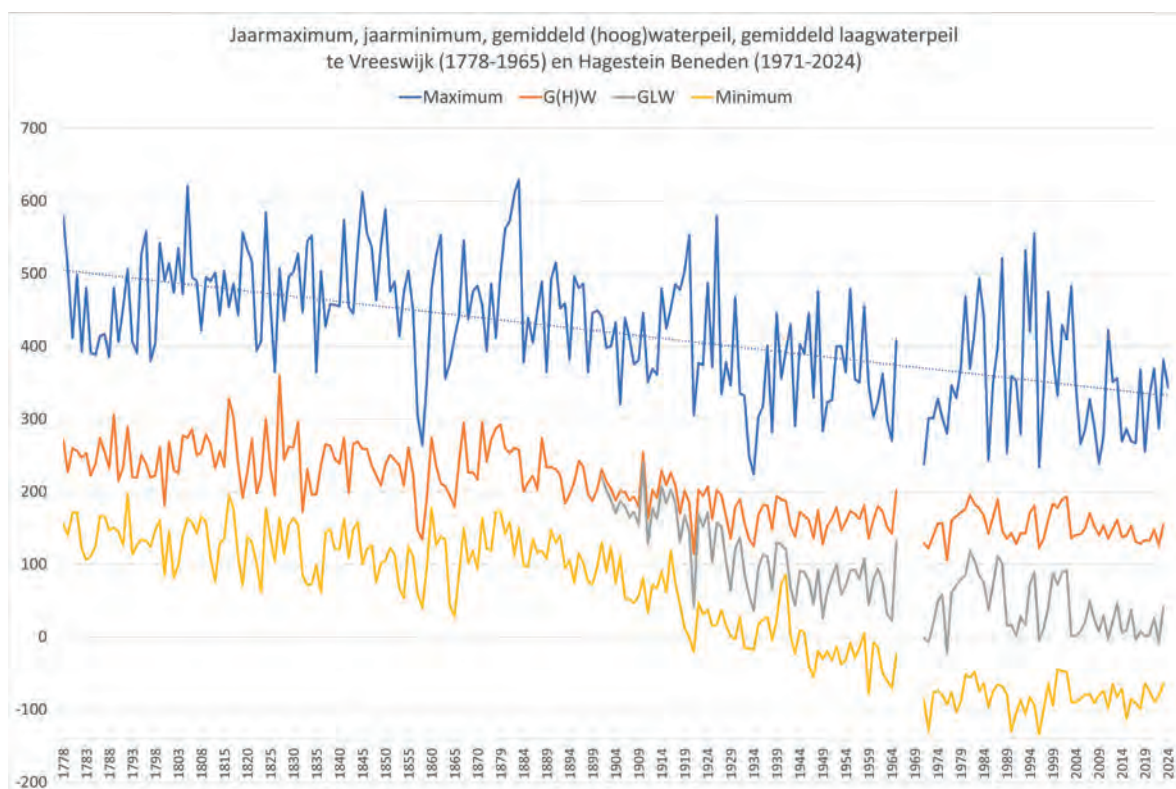
In de dertiende eeuw is de Lek bedijkt, men heeft weinig ruimte overgelaten voor de rivier.

Langs sommige binnenbochten is eeuwenlang tijdens piekafvoeren zand hoog opgestapeld, of bij laagwater vanaf stranden opgestoven, zoals in de Koekoekswaard. Langs de buitenbocht is de Lek daar diep.

In bredere rechte rivierdelen, zoals bij De Bol (ook Slaapwerf genoemd), is de Lek zeer ondiep, soms valt zelfs een groot deel van de bodem droog.

In de 18de en 19de eeuw veroorzaken hoogwaters enorme problemen. Na veel discussie besluit men de rivieren te 'normaliseren': ze moeten overal even breed en diep worden, zodat water makkelijker naar zee kan stromen en ze ook beter bevaarbaar worden. Dit doet men door overal dwarskribben aan te leggen, hier en daar ook langsdammen. Bovendien graaft men de Nieuwe Waterweg, waardoor de uitstroom naar de Noordzee veel beter wordt. Hierboven uitsneden van rivierkaarten uit 1837, 1880 en 1982. De Koekoekswaard is in 1982 aanzienlijk smaller geworden en heeft nu steile oevers, in het noordoosten is het zelfs een steentalud.

De 'normalisering' blijkt te werken! In Vreeswijk zijn al vanaf 1778 dagelijks de rivierstanden bijgehouden, in 1971 is het meetpunt een paar kilometer verplaatst naar Hagestein-Beneden. De grafiek hierboven laat zien dat de piekafvoeren inderdaad aanzienlijk lager zijn geworden. Merk op dat de topstand van 1 februari 1995 in de 18de en de 19de eeuw niets bijzonders zou zijn geweest... Door het graven van de Nieuwe Waterweg werd de Lek veel beter verbonden met de Noordzee, tegenwoordig is de Lek tot aan de stuw bij Hagestein een zoetwatergetijdenrivier, het gemiddelde tijverschil per jaar is daar ongeveer 1.30 m (in de zomer is het soms wel 1.50 m). Bij Schoonhoven was het tijverschil in de 19de eeuw ongeveer 0.60 m, nu is het daar ook 1.30 m.

Hoogtekaart uit 2023 (AHN5). De hoogten zijn aangegeven met kleuren: via blauw (laagste delen), groen, geel en oranje naar rood (hoogste delen). Het hoogste punt van de Koekoekswaard ligt 4.20 m boven NAP. De nieuwe geulen bij Salmsteke staan ook al op deze kaart.

Brede ereprijs en walstrobremraap in de Koekoekswaard. Volgens meetgegevens van de Provincie Zuid-Holland gaan ze achteruit, evenals bijna alle andere soorten die kenmerkend zijn voor droog stroomdalgrasland.

2023

De Ecologische Autoriteit beveelt aan, te onderzoeken of het maaiveld van de droge stroomdalgraslanden kan worden verlaagd door er zand onder weg te zuigen. Dan blijft de vegetatie hopelijk intact, terwijl er wel vaker korte inundaties zullen zijn die de basenvoorziening op peil houden en zorgen voor meer dynamiek.

2025

Natuur- en Vogelwacht Vijfheerenlanden beveelt aan, te onderzoeken of de kribben tegenover de Koekoekswaard kunnen worden verwijderd, zodat

de situatie van 1837 word hersteld. Er zal dan weer strand met duintjes ontstaan en bij harde westenwind zal ook weer zand opstuiven naar het oude stroomdalgrasland.

Wordt vervolgd.

Literatuur

H.J. Pierik, E. Stouthamer, T. Schuring & K.M. Cohen, 2018. Human-caused avulsion in the Rhine-Meuse delta before historic embankment (The Netherlands). *Geology*. <https://doi.org/10.1130/G45188.1>

DAGELIJKS BESTUUR

Voorzitter	Dhr. F. Broekhof	06 - 40253059
Secretaris	Mw. A Koene	06 - 53128362
Penningmeester	Mw. A. van Zijl-Bogerd	0345 - 641416

Voor spoedgevallen kunt u de leden van het bestuur bellen.

Voor algemene zaken graag een bericht naar het postadres:

Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden
Overboeicop 15 4145 NN Schoonrewoerd
www.natuurcentrum5hl.nl
e-mail: info@natuurcentrum5hl.nl

OVERIGE BESTUURSLEDEN

Mw. A. Eleveld	06 - 40714947
Dhr. C. Gielis	06 - 19740615
Dhr. D. Kerkhof	06 - 51042553

ERELEDEN

Dhr. S.H. Bakker	Dhr. P.J.J. Solleveld
Dhr. P.C. Bogerd	Dhr. A. Versluis
Dhr. H. de Labije	Dhr. J. Vink
Dhr. R. Ponsen	Dhr. G. Zijdeveld

LEDENADMINISTRATIE: info@natuurcentrum5hl.nl

De minimumcontributie is per kalenderjaar:

Jeugdleden	€	7,50
Leden	€	20,00

Voor vragen over uw contributie kunt u bellen met de penningmeester, 0345-641416.

Het rekeningnummer voor contributiebetalingen is NL 57 RABO 0301 9643 94 t.n.v. Penningmeester Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden te Vianen.

WERKGROEPEN

EXCURSIES	Etta Eleveld	aeleveld@kpnmail.nl	06-40714947
VOGELS	Koos Maat	koosmaat@solcon.nl	06-27236372
AMFIBIEËN	Henk Looij	info@natuurcentrum5hl.nl	06-19148032
PLANTEN	Dirk den Ottelander	ddenottelander@gmail.com	06-30732786
COLLECTIEBEHEER	Cees Gielis	pterophoridae@gmail.com	06-19740615
NESTKASTEN	Piet Solleveld	Korte Kerkstraat 25	4132 BJ Vianen 0347-322307
FRUITVERKOOP	Arie Versluis	anv@kpnmail.nl	06-12242698
LANDSCHAPSBEHEER	Johan Stevens		0345-616883
MILIEU & RUIMTELIJKE ORDERING		info@natuurcentrum5hl.nl	
GROENE WINKEL	Etta Eleveld	aeleveld@kpnmail.nl	06-40714947
JEUGDACTIVITEITEN	Chris Kramer	chr.kramer@outlook.com	0345-619684
DIERENAMBULANCE			06-51111290
VOGELWAARNEMINGEN	https://vijfheerenlanden.waarneming.nl/		
WEBSITE-BEHEERDER	Henk Looij	henklooi@ziggo.nl	06-19148032
REDACTIE DOMPHOORN	Dick Kerkhof	dkerkhof@xs4all.nl	06-51042553
NATUURCENTRUM DE SCHAAPSKOOI	Overboeicop 15 Schoonrewoerd	anv@kpnmail.nl	06-12242698
SECRETARIAAT		info@natuurcentrum5hl.nl	

De Schaapskooi is het natuurcentrum van de Natuur- en Vogelwacht Vijfheerenlanden. Adres: Overboeicop 15, 4145 NN SCHOONREWOERD. Telefoon: 0345 - 641201. De Schaapskooi is geopend donderdag 19.00 - 23.00 uur, zaterdag 13.00 - 16.00 uur en (alleen in de zomermaanden, met voorbehoud) zondag 13.00 - 16.00 uur. Meer informatie over de openingstijden, zie de website www.natuurcentrum5hl.nl

Ons bankrekeningnummer is NL 57 RABO 0301 9643 94.

De Natuur en Vogelwacht 'Vijfheerenlanden' stelt zich ten doel de belangstelling voor de natuur – en dit in de ruimste zin van het woord – te bevorderen.

Zij wil dit bereiken door:

- Het organiseren van excursies en tentoonstellingen.
- Het houden van lezingen en voorlichtingsavonden.
- Het verzorgen van natuureducatie op scholen en in de vrije tijd van de jeugd.
- Het publiceren in de pers, in haar eigen tijdschrift *De Dompfoorn* en op haar website.
- Het bestuderen en begeleiden van bestemmingsplannen.
- Het plaatsen en onderhouden van nestkasten.
- Het voederen van vogels in strenge winters.
- Het uitoefenen van controles op de naleving van bepalingen inzake natuur en landschap in de Omgevingswet.
- Het signaleren van aantastingen van natuur en milieu, in het algemeen, en het voeren van acties hiertegen.
- Het steunen en propageren van verenigingen, stichtingen, collectieven en andere rechtspersonen die natuur- en milieubehoud beogen.
- Het bevorderen van aanplant en onderhoud van knotwilgen.
- Het bevorderen van aanplant en onderhoud van hoogstamfruitbomen.
- Het geven van cursussen.

Opgericht 26 april 1966 en goedgekeurd bij Koninklijk Besluit d.d. 18 december 1974 nr.: 85.
Ingeschreven in het Verenigingsregister nr.: 40321254 bij de Kamer van Koophandel te Utrecht. Per 1 januari 2009 heeft de vereniging de status van ANBI.

ISSN: 2213-395X